

АВТОЛОГІЧНЕ СЛОВО В «ТЮРЕМНИХ СОНЕТАХ» ІВАНА ФРАНКА

У статті визначено основні прикмети поетичної автології Івана Франка, пояснено специфіку орієнтації письменника на прозаїзми, розмовні інтонації, лексичні новації, простежено взаємодію автологічного та металогічного слова в ліричних структурах «Тюремних сонетів» Івана Франка.

***Ключові слова:** сонет, автологія, металогія, мовна індивідуальність, мовні засоби, розмовні інтонації, прозаїзми, лексичні новації.*

Постановка проблеми. Питання сутності автологічного слова неодноразово порушував І. Франко у своїх працях, пов'язуючи його головно із системою свідомих обмежень письменницької палітри, вибору найточнішого слова, яке б повною мірою виражало певну ідею, збуджувало в уяві бажаний образ. Автологічне слово не може не бути образом. Образність – душа твору, спосіб його буття, форма зображення (не відображення!) світу. У поетичному творі автологічне слово – це слово-образ, яке не було локальним тропом. Художнього сенсу такому слову надає контекст, аура тексту, система прямих і зворотних «зчеплень», художнє силове поле всього твору, художня структурованість особливого мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема автологічного слова при інтерпретації поетичного твору в українському літературознавстві порушувалася лише спорадично. Дослідниками збірки «З вершин і низин» є А. Добрянський («Вольні сонети», «Тюремні сонети» Івана Франка), Р. Зорівчак (Шекспірові сонети в інтерпретації Івана Франка), В. Корнійчук (Жанрова система збірки «З вершин і низин»), Д. Павличко (Сонети І. Франка), М. Ткачук (Художній світ збірки «З вершин і низин» Івана Франка), М. Челак (Із спостережень над «Тюремними сонетами» І. Франка), З. Гузар та Г. Іваночко (Автологічне слово у збірці «З вершин і низин»).

Мета статті – з'ясувати суть новаторства Івана Франка як майстра автологічного письма, поглибити розуміння автологізму як недостатньо вивченої галузі поезики, а також спростувати ненаукові, не ґрунтовані на спеціальних дослідженнях автологічного дискурсу автора уявлення деяких літературознавців щодо невисокого рівня поезії Франка як «заримованої прози».

Завдання розвідки такі: уточнити дефініцію автологічних термінів; визначити основні прикмети поетичної автології Івана Франка, її місце у всьому його «світобразі»; пояснити специфіку орієнтації Івана Франка на прозаїзми, розмовні інтонації, лексичні новації (введення в поезію абсолютно нових лексем) і розкрити їх функцію в мегаобразі.

Виклад основного матеріалу. Аксиоматично, що художня література, будучи одним із найдосконаліших видів мистецтва, відзначається образністю. Образи можуть бути тропами, а можуть і не бути. У такому випадку йдеться про таке малодосліджене явище, як автологічне слово.

У розвідці намагаємося простежити взаємодію автології і металогії в ліричних структурах «Тюремних сонетів» Івана Франка, щоб панорамніше репрезентувати «різностилля» поетичної збірки «З вершин і низин».

Уже сама назва монументальної збірки Івана Франка «З вершин і низин» певною мірою свідчить про опозиційність контрастів у тематиці і в настроях. Широка амплітуда задуму вимагала своєрідного поетикального виразу в циклічності композиції й нюансуванні стильових прийомів, співдії тонів верхнього та нижнього регістрів. Ударний образ чи могутня деталь увиразнювались на тлі безобразних слів чи фраз.

Іван Франко розумів психологічні закони збудження і гальмування уваги чи уяви читача. Його не можна приголомшувати каскадами вишуканих образів. Читач потребує хвилинку перепочинку, щоб зачерпнути повітря й набрати сили для осмислення символу, алегорії, незвичайності образного слова. Він не спроможний весь час «дихать вогнем», до нього треба промовляти не лише трубним голосом архангела, а й звичайним побутовим словом. Образ автора збірки «З вершин і низин» – це образ диригента, який згармонізовує тони високого стилю з низьким.

Сонет (від італ. sonetto – прованс, пісенька) – старовинна канонічна форма вірша. Особливе місце у процесі становлення сонета в українській поезії належить Маркіяну Шашкевичу. Писав сонети Юрій Федькович. Однак найбільшого злету український сонет досяг у поезії Івана Франка. По-своєму розвиваючи складні конструкції сонетної форми, Іван Франко творить поетичні явища великої мистецької експресії. Це передусім стосується циклів «Вольні сонети» та «Тюремні сонети».

У передмові до книги «Українській сонет» А. Добрянський пише: «Маємо всі підстави твердити, що Франко є творцем українського національного сонета, який бере витоки з трьох благодатних джерел: народнопоетичної творчості, української класики і спадщини світового сонетярства» [7, 5].

У збірці «З вершин і низин» є два жмутки сонетів – «Вольні сонети» і «Тюремні сонети». Чому «вольні»? Найправдоподібніше тому, що за ними підуть тюремні. Факт, який засвідчує, як по-новаторському автор ставився до проблеми циклізації своїх творів.

І. Франко був у світовій поезії творцем вельми своєрідного явища – «тюремного сонета». Навіть більше, він створив цикл «Тюремні сонети» (як ан-

титезу до «Вольних сонетів»), об'єднаний своєрідним внутрішнім «сюжетом». Це немовби тюремний «роман» у сонетній формі, у якому кожен наступний сонет якоюсь мірою доповнює попередній, становлячи окремий «розділ». Та це вже надто метафорично – роман. Більш автологічно – перед нами щоденник в'язня, у якому відображені його тюремні дні і ночі.

Усі сонети цього циклу, крім *четвертого* та *тридцять другого* – *тридцять восьмого*, надруковані вперше у другому виданні збірки «З вершин і низин». Інші вісім сонетів побачили світ 1890 року в органі української радикальної партії «Народ».

Тюремні враження, передані в мистецькій сонетній формі, засновані на реальних подіях. До часу написання циклу І. Франко вже двічі був ув'язнений, і тому володів чималим «матеріалом».

Цікаву інформацію про творення цих сонетів подає Василь Щурат: «Іван Франко писав їх у слідчій в'язниці 1889 р. голкою на стіні й переписував їх потім на краях граматики гебрайської мови, одинокої лектури ув'язненого поета» [15, 175]. Отже, це були своєрідні графіті. Звідси лаконізм, концентрація вислову в цьому своєрідному карбованому літописі, у цих «карбах» «недолі і сліз».

Франкові «Тюремні сонети» були контрастом до його «Вольних сонетів», про що влучно пише Т. Гундорова: «Змістова новизна «вольних сонетів» Івана Франка передається за допомогою виразно риторичного мовлення, багатого на оклики і знаки питання, зітканого з протиставлень, гіпербол, смислових паралелізмів. Загалом для цих творів характерне щедre образне декорування» [3, 62]. Справді, у «Вольних сонетах» порівняно мало автологічних місць. Їх кількість і відповідна змістова інтенсифікація збільшується у «Тюремних сонетах».

Про «Тюремні сонети» та ж Т. Гундорова зауважує: «Поетична революція пов'язана передовсім з опобутовленням і натуралізацією жанрового змісту сонета, який відтворює реальність тюремного побуту». У своїх «Тюремних сонетах» поет стає хронографом і одночасно філософом, описуючи будні арештантського життя, саркастично іронізуючи над ним, переосмислюючи його символіку і мораль [3, 62].

Тюремні сонети викликали шок, стрес, стали своєрідним викликом сонетярській традиції у світовій літературі. А. Крушельницький свої враження від Франкового сонетярського новаторства виражає піднесеним, емоційно насаженим стилем: «Сонети!.. Сонети!.. Цикл сонетів – одноцільний! Скільки вони не родять у нас почувань! От хоч би Міцкевича «Сонети кримські». Велич світла, безмежність простору, чар краси! – А тут? У нашого поета гній, сморід, задуха, душевні муки, знасилування волі людини, – все, проти чого бунтується людська думка, – отсе настроїв тюремних сонетів Франка... тільки той зможе зрозуміти їхню появу, хто знав життя нашого народа, хто знає, яке закінчення має тюрма в історії нашого народа, хто знає, скільки найкращих синів нашого народа, найчільніших інтелігентних умів і найсвідоміших одиниць із-під сільської стріхи тратить марно найкращі літа у тюрмах по сей і по той бік кордону» [10, 112].

Цикл «Тюремні сонети» розпочинається своєрідним заспівом. Перші рядки першого сонета малюють «дім плачу, і смутку, і зітхання», «гніздо грижі, і муки!». За допомогою градації, точніше ампліфікації відповідних образів будується поетична структура, яка одночасно є фігуральною, насиченою прозаїзмами. І. Франко, вводячи в сонет ремінісценцію з Данте, підкреслює, що тюрма – це не лише «дім», «гніздо», а й пекло. Однак пряма цитата з Данте введена у власний, франківський, контекст. Звернімо увагу на слово, з яким римується Данте:

*Тут стережуть основ, але **основу**
Усіх основ – людського серця мову,
І волю, й мисль зневажують, як **дрантя**.
Ви що, попавши в западню ту, хтіли
Найти в ній людський смисл і людські ціли, –
Покиньте всю надію – мовив Данте (Фр., 151).*

Далі (**другий сонет**) в автологічному плані накреслюються штрихи тюремного інтер'єру й оригінального «стафажу»: *вонючі стіни, скрипкові двері в хіднику тісному, а по подвір'ю вояк патрулює, у сінях варта...*

Автологічна лексика доповнюється порівнянням:

*стражники понурі
і арештанти, наче тіль, снуються (Фр., 152).*

Се немовби «переддвер'я» тюремного пекла.

Далі йде опис: *ножі, тютюн, і гроші, й всю оздобу забрали*. І знову – автологічна лексика, якої ще не було в нашому поетичному слові:

*І розвели нас у апартаменти
Державні. Злишині тут всі компліменти!
Салон, їдальня, спальня й с... – все в купі (Фр., 152).*

Четвертий сонет – це зображення внутрішнього стану ліричного героя циклу. Він у тюрмі уявляє себе «стрільцем у засідці», бачить, що «звірі» перед ним – це не казкові персонажі («лис – злодій тут», «вовк – просто вбійця», «ведмідь – дерун і лютий»).

Світ в уяві ліричного героя немовби обертається у своїй основі і перетворюється в протилежність. Тому, арештант – уже «стрілець», отже, людина вільна й наділена особливою силою. Не він відчуває страх, а його мають боятися «звірі»:

*Я в засідці дрібнії точу стріли
І напинаю лук свій, все готовий –
Ну, бачність, звірі! Не хиблю я ціли! (Фр., 153).*

Майже суцільною автологією позначений **п'ятий сонет**. Зображується «побут» арештантів «у казематі», де час проходить «страх патріархально!» Спочатку «мовчимо». А потім починаються «розмови» між «Реенте», «Розпорядкою», але «стук» почав Герсон (конокрад). У сонет вводиться прямим текстом злочинський жаргон (див. цитату нім. мовою): *Wir wellen erres machenn den Mente!* («Нумо подразнити трохи вояка!»).

Тема **«Вже ніч. Поснули в казні всі, хропуть» (сьомий сонет)** розвивається і в «Се наші є вечірні концерти». Надворі дощ, у серці здіймається і глухне зойк розпуки. Дізнаємося з цього сонета ще про таку деталь: у камері є «візитирка». «Десь на завісах скригнула кватирка». Мучиться ліричний герой, у відчаї прагне лише одного: «Заснуть, заснуть, хоч би мертвецьким сном». І лиш він засне, як серед ночі «пан ключник» обходить камери, щоб поглипнути на крати, «на піч, на кибель, тапчани...».

А рано (...) іде «кибльовання».

І зауваження «від автора»:

*Агій, – почнуть естетики кричати, –
Ось до чого у них доходить штука! (Фр., 155).*

Отже, з'явилися поети, які «почали в сонети бгати» усяку «погань», «грязюку»:

*«Петрарка в гробі перевернесь, пробі!»
Нехай! Та тільки він ходив в саєтах,
Жив у палатах, меч носив при собі (Фр., 155).*

І відповідь таким естетам:

*Тим-то краси, пишнот в його сонетах
Так много. Ми ж тут живемо в клоаці,
То й де ж нам взяти кращих **декорацій** (Фр., 155).*

(Мимохідь звернемо увагу на римовані слова).

Десятий сонет – це спогад про дім отця Рошкевича, у якому «розмови «йшли про часи будучі». «Домашні дами» – проти «спільної праці», бо тоді треба було б «чистити виходки». У подальшій оповіді «тюремний кибель» стає символом державної політики, питання якої «вже Австрія рішила»:

*Тюремний кибель – що в ньому за сила!
І виходок, і мебель враз! Вигідне*

*Береш його, виносиш, ну, і прямо
На поле лий чи в компостову яму (Фр., 156).*

Ліричний герой (оповідач, один із персонажів) повертається до вкрай натуралістичного опису побуту арештантів.

Одинадцятий сонет побудований за принципом дуже оригінального паралелізму. Його перший катрен цілковито позбавлений метафоричності, як зрештою, і другий. Тюремна камера (далі, вже в терцинах) порівнюється з ямою, у якій «колись в Бориславі були землею два ріпники присипані». У цій могилі ріпники пробули «Сім діб!». І такий поетично-автологічний висновок: «І нас того тюрма навчила». Легко уявити собі стан арештантів.

Вельми цікавий штрих до характеристики героя знаходимо у **дванадцятomu сонеті**, що має назву «Прохід», у якому зображено прогулянку» в'язнів. Звернімо увагу на те, як будується відповідна антитеза:

*Прохід – не хлопський в полі, і не панський
В садках тінистих, не філософічний
Той шіллерівський, а гігієнічний
Прохід! (Фр., 156).*

Немає потреби цитувати далші автологічні структури, що передають переважно візуальні враження. Що може побачити в'язень на тюремному подвір'ї? І від цього: «І ще сумніший, безсилий станеш».

Тринадцятий сонет – знову своєрідний «паралелізм». Йдеться про «Кибльовання полуднішне й обід Ураз...» До запаху «соломахи» додається запах «карболки» – «ніс все знесе й живіт». Терцети цього сонета – цікава «антиода», сповнена гіркої іронії:

*Щаслива Австріє! Той ум великий,
Що видумав сей дотеп, варт вовіки,
Щоб святкувать ім'я його празнично!
Перед його ідеєю я клонюсь:
Не апетитно, та зате практично,
Minus de genus, si construction bonus
(не важливий рід, коли синтаксис добрий, лат.)
(Фр., 157).*

«Технологія» варення «соломахи» зображена в **чотирнадцятому сонеті**. Опис точний, а в ньому – слова (вперше трапляються в українській поезії) «евфемічно» (цим словом підкреслено іронічну тональність опису недільного обіду), «карта страв» (сучасне ресторанне меню), – іронія, але ж яка гірка, згущується.

Якість «соломахи» перевіряє іноді президент суду. Як це робиться, читаємо в наступному сонеті, у якому теж немає жодних тропів.

Коли в уже розглянутих сонетах автор за допомогою автологічного слова посягає гротескового ефекту, то, скажімо, наступний **сонет** – це риторична медитація, риторичне звернення до себе самого і до своїх супутників:

*Одним-одна лишилася мені ти,
Мужицька пісне, в котрій люд весь плаче,
І мому серцю легшає неначе
З народним болем в один такт боліти* (Фр., 158).

З погляду психології творчості цікаві образи «кристалізованих стонів», сліз, перетоплених у діаманти:

*Ви, сльози, перетоплені в алмази, –
Зітхання, вліті у тужливі тони!
Не покидайте ви мене в тій хвили!
Кріпите, щоб ті безумства, муки, врази
Твого духу глиб не помутили!* (Фр., 159).

Отже, «стони», «сльози» перетворюються у свою контрастність. Мотив пісні та її животворчої сили автор розкриває у **сімнадцятому** сонеті «Замовкла пісня», бо:

Тютюн, огонь, папір і олівець, –

(Звернімо увагу на цей автологічний ряд! – Г. І.)

Ось чого власть шукає так пильненько... (Фр., 159).

«Hausordnung» (нім. «домашній порядок») – заголовок наступного сонета, який починається рядками:

*Надворі, там, за парканом тюремним,
Є конституція, якісь закони...* (Фр., 159).

Звучить це, по суті, як проза. Так само і перший катрен **дев'ятнадцятого сонета**:

*Не вільно в казні тютюну курити,
Книжок читати, ні свічок світити,
Не вільно в візитирку говорити,
В вікно глядіти, грішми що платити* (Фр., 160).

Не шумить, і не дзвенить... то «комісія» іде «на контроль». Ось «висока урядова фігура» ввійшла до «казні» ліричного героя (**двадцять перший сонет**). «Діалог» між ними суцільно автологічний (**двадцять другий сонет**):

*Ввійшла фігура. «Як зветесь ви?» – «Франко».
«Гм, Станко?» – «Франко!» – «Станко, запишіть.
Давно тут?» – «Місяць». – «Гм...» (Фр., 161).*

Хіба що образ «фігури» має до деякої міри переносний підтекст. Візьмімо для прикладу такий рядок: «Мабуть, у ніс фігурі вдарив смід!».

Звернімо увагу на таку деталь: «Фігура» ніяк не второпає, не може запам'ятати незвичного для неї прізвища – Франко. «Фігура» перепитує, повторює і тут же забуває – наказує записати Станко. Це рівень «тюремної культури». До речі, інша «Фігура» тюремної адміністрації у грифі анкети про освіту в'язня, а був ним сам Іван Франко, записала: «Вміє читати й писати» [6; 308]. Далі, вище уява клерка не сягала.

«Тюремна культура» (**двадцять третій сонет**) – уперше, мабуть, у світовій поезії з'явилося таке словосполучення. У тюрмі також відбився «наш вік культури». Це «телеграф» («весь апарат – стіна»), яким «із казні в казню йдуть сигнали»; «пошта», «грипсанка» тощо. Тема «тюремної культури» продовжується, автор бере весь текст в лапки, склавши сам пісню про господарського сина:

*«Господар в пугах, в бурій куртці ходить,
В довбанці вбутій, стрижене волосся,
В полі ж пшениця сиплеться з колосся» (Фр., 163).*

«Хто її [пісню – Г. І.] зложив» – заголовок **двадцять шостого сонета**. Герсон розповідає історію пісні:

*«А зложив
Її хлоп простий, простий хлоп, аякже!» (Фр., 163).*

Цей «простий хлоп» сидів у Бригідках уже з десять років і засуджений був ще надовго, але вини за ним не було. І нарешті, немовби за чудовий спів, такий мотив відчутний у сонеті) «...змазав му цар кару».

Від «Пісні» тюремна поетична оповідь набирає нових рис – ліричний сюжет циклу змінюється. Поет переходить до теми становища народу, правних порядків у державі.

Двадцять сьомий сонет майже весь зітканий із медитативних автологічних структур. Ось його початок:

*Народ наш в бідах добрий практик: зла вість
Його злякать, ні здивувать не може... (Фр., 164).*

І далі:

*Людська ненависть – се ж найтяжче горе,
Найгірша кара (Фр., 164).*

А де народ у своїй мудрості «се найтяжче горе» ставить нарівні з панською карністю», тобто, як уже було сказано, правними порядками, юстицією в Австро-Угорській монархії.

Тема осуду тих порядків розвивається в наступному сонеті вже від імені ліричного героя. Ліричний універсум набирає риторичного характеру. Поет гнівно запитує: «Ви права сторожі?» – і перестерігає: «Судіть мене, та вас будить час!».

З'являється образ «крику» як стану буття. Цей крик вирветься: «І ваш сон його злякаєсь. Сон сторожів права.

Сонет-сновидіння. До жанру «сну» поет звертався не раз. У зверненнях «богинь» до ліричного героя є дві сентенції:

«Громадь і степенуй любов до чоловіка!»...

та

*«Хто з злом не боресь, той людей не любить!»
(Фр., 166).*

Морально-етична проблематика розвивається далі. **Тридцять другий і тридцять третій** сонети становлять своєрідну діалогію. І знову – рядки ідіоматичного характеру про «прокляті часи»; про Росію – «край туги і терпіння», край «крайнощів жорстоких» (діалогія об'єднується образами голуба і «дівчини-голубки», та це образи вже метафоричного плану).

Висновки. Висококонтрований натуралізм з'являється у циклі поезій Івана Франка «Тюремні сонети». Дослідники цей цикл ще називають поетичною революцією. Поезію автор писав голкою на стіні в'язниці і вона своїм лаконізмом, відвертістю та різкістю має щось спільного з жанром графіті. Астрисократичний жанр високого поетичного стилю Франко неначе арештовує і замикає його в тюрмі, де він попадає в конфронтацію зі своєрідним збруталізованим антисвітом. Поет вражає читача підкреслено натуралістичними деталями в'язничного, ніколи не вживаними у поезії автологемами, досягаючи сарказму, нотуючи усе негігієнічне, дискомфортне, brutальне, низьке, смердяче, слизьке. У жанрах сатиричного забарвлення автологічне слово виконує підкреслено антидекоративну роль. Дивовижно великий «антипоетичний» є тезаурус Івана Франка. Ніколи не вживана у поезії автологічна лексика низького, аж до непристойності, тону у «залізних сплітах» сонета проявляє особливу енергію. Акцентоване дотепними римами в каденції фрази або в її середині (внутрішні

рими), автологічне слово стає експресивним, вносячи ефект несподіванки, «антижанровості» і тим самим стаючи поетикальним засобом.

Є підстави зробити висновок: це ж натуралізм! Аристократичний, віками випещений жанр – натуралізм. Напряма і жанр частіше всього згармонізовані. Кожен напрям має свої опорні жанри: класицизм – оду, романтизм – баладу, реалізм – роман. «Коли вірші прозою – явище досить розповсюджене в українській літературі, то проза віршами, якими є, по суті, «Тюремні сонети», оригінальний винахід Франка. Таку академічну форму, як сонет, який вже за традицією асоціюється з чимось безмежно поетичним, Франко зумів модифікувати в натуралістичній манері» – так пише Роман Голод, автор першої монографії про натуралізм Франка [2, 74]. Дослідник має рацію: прози, тобто автологізму, у текстах «Тюремних сонетів» багато, і ми це показали. Але вирінає питання: чи напівбезобразний заримований текст залишається все ж таки поезією? Залишається, і цьому сприяють такі фактори: 1) текст узятो у «залізні сплети» композиції сонета; 2) змістовність тексту, пульсація у ньому думки, затамованого авторського обурення проти «тюремної цивілізації», висловленого у формі іронії; 3) рекомпенсація розрідженої, послабленої образності пластичними деталями.

Література

1. Голод Р. Натуралізм у творчості Івана Франка : до питання про особливості творчого методу Каменяра / Роман Голод. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2000. – 108 с.
2. Гузар З. Автологічне слово у збірці Івана Франка «З вершин і низин» / Зенон Гузар, Ганна Іваночко // Українська філологія: школи, постаті, проблеми : [зб. наук. праць Міжнародної конференції]. – Львів, 1999. – С. 169–175.
3. Гундорова Т. Франко – не Каменяр / Тетяна Гундорова. – Мельборн : Університет імені Монаша, відділ славістики, 1966. – 153 с.
4. Данилко П. Утвердження форми сонета в українській поезії (І. Франко – М. Рильський) / Панас Данилко. – Одеса, 1958. – С. 127–146.
5. Денисюк І. Четвертий арешт Івана Франка / Іван Денисюк // Невичерпність атома. – Львів, 2001. – С. 303–309.
6. Добрянський А. «Вольні сонети», «Тюремні сонети» Івана Франка / Анатолій Добрянський // Учёные записки (Черновицкий университет). – Т. 49 : Серия гуманитарных наук). – 1961. – Вып. 9. – С. 41–48.
7. Добрянський А. Український сонет / Анатолій Добрянський. – К. : Рад. письменник, 1976. – 124 с.
8. Зорівчак Р. Шекспірові сонети в інтерпретації Івана Франка / Роксолана Зорівчак // Іван Франко і світова культура : [матеріали Міжнародного симпозіуму ЮНЕСКО : у 3 кн.]. – 1990. – Кн. 2. – С. 265–268.
9. Корнійчук В. Жанрова система збірки «З вершин і низин» / Валерій Корнійчук // Ліричний універсум Івана Франка. – Львів, 2004. – С. 192–195.
10. Крушельницький А. Іван Франко. Поезія / Антін Крушельницький. – Коломия : Галицька накладня Я. Оренштайна, 1910. – 277 с.

11. Лепкий Б. «З вершин і низин» у Бережанах / Богдан Лепкий // Українська мова і література в школі. – 1996. – № 12. – С. 12–19.
12. Павличко Д. Сонети І. Франка / Дмитро Павличко. – Львів, 1955. – С. 3–10.
13. Ткачук М. Художній світ збірки «З вершин і низин» Івана Франка : [навч. посіб.] / Микола Ткачук. – Донецьк : Дон ДУ, 1997. – 27 с.
14. Челак М. І. Из спостережень над «Тюремними сонетами» І. Франка / М. І. Челак // Учені записки Харківського державного університету. – 1956. – Т. 74. – С. 47–63.
15. Щурат В. Др. Іван Франко / Володимир Щурат // Франкознавчі студії. – Дрогобич : Вимір, 2001. – С. 173–180.
16. Якимович Б. Збірка Івана Франка «З вершин і низин» : історія видання / Богдан Якимович // Шляхами історії : [наук. зб. історичного факультету ЛНУ імені І. Франка]. – Львів, 2004. – С. 149–159.

References

1. Holod R. Naturalizm u tvorchosti Ivana Franka : do pytannia pro osoblyvosti tvorchoho metodu Kameniar / Roman Holod. – Ivano-Frankivsk : Lileia NV, 2000. – 108 s.
2. Huzar Z. Avtolohichne slovo u zbirtsi Ivana Franka «Z vershyn i nyzyn» / Zenon Huzar, Hanna Ivanochko // Ukrainska filolohiia: shkoly, postati, problemy : [zb. nauk. prats Mizhnarodnoi konferentsii]. – Lviv, 1999. – S. 169–175.
3. Hundorova T. Franko – ne Kameniar / Tetiana Hundorova. – Melborn : Universytet imeni Monasha, viddil slavistyky, 1966. – 153 s.
4. Danylko P. Utverdzhennia formy soneta v ukrainskii poezii (I. Franko – M. Ryl'skyi) / Panas Danylko. – Odesa, 1958. – S. 127–146.
5. Denysiuk I. Chetvertyi aresht Ivana Franka / Ivan Denysjuk // Nevycherpnist atoma. – Lviv, 2001. – S. 303–309.
6. Dobrianskyi A. «Volni sonety», «Tiuremni sonety» Ivana Franka / Anatolii Dobrianskyi // Uchenye zapiski (Chernovitskiy universitet). – T. 49 : Seriya gumanitarnykh nauk. – 1961. – Vyp. 9. – S. 41–48.
7. Dobrianskyi A. Ukrainskyi sonet / Anatolii Dobrianskyi. – K. : Rad. Pysmennyk, 1976. – 124 s.
8. Zorivchak R. Shekspirovi sonety v interpretatsii Ivana Franka / Roksolana Zorivchak // Ivan Franko i svitova kultura : [materialy Mizhnarodnoho sympoziumu YuNESKO : u 3 kn.]. – 1990. – Kn. 2. – S. 265–268.
9. Korniiichuk V. Zhanrova systema zbirky «Z vershyn i nyzyn» / Valerij Korniiichuk // Lirychnyi universum Ivana Franka. – Lviv, 2004. – S. 192–195.
10. Krushelnytskyi A. Ivan Franko. Poeziia / Antin Krushelnytskyi. – Kolomyia : Halytska nakladnia Ya. Orenshtaina, 1910. – 277 s.
11. Lepkyi B. «Z vershyn i nyzyn» u Berezhnakh / Bohdan Lepkyi // Ukrainska mova i literatura v shkoli. – 1996. – № 12. – С. 12–19.
12. Pavlychko D. Sonety I. Franka / Dmytro Pavlychko. – Lviv, 1955. – S. 3–10.
13. Tkachuk M. Khudozhnii svit zbirky «Z vershyn i nyzyn» Ivana Franka : [navch. posib.] / Mykola Tkachuk. – Donetsk : Don DU, 1997. – 27 s.
14. Chelak M. I. Iz sposterezhen nad «Tiuremnymy sonetamy» I. Franka / M. I. Chelak // Ucheni zapysky kharkivskoho derzhavnogo universytetu. – 1956. – Т. 74. – С. 47–63.

15. Shchurat V. Dr. Ivan Franko / Volodymyr Shchurat // Frankoznavchi studii. – Drohobych : Vymir, 2001. – S. 173–180.

16. Yakymovych B. Zbirka Ivana Franka «Z vershyn i nyzyn» : istoriia vydannia / Bohdan Yakymovych // Shliakhamy istorii. Naukovyi zbirnyk istorichnoho fakultetu LNU imeni I. Franka. – Lviv, 2004. – S.149–159.

Джерела фактичного матеріалу

Фр. – Франко І. Сонети. Тюремні сонети : зі збірки «З вершин і низин» / Іван Франко // Зібрання творів : у 50-ти т. – К. : Наук. думка, 1976. – Т. 1 : Поезія. – С. 151–168.

Иваночко Анна. Автологическое слово в «Тюремных сонетах» Ивана Франко. В статье определены основные приметы поэтической автологии Ивана Франко, объяснены специфика ориентации писателя на прозаизмы, разговорные интонации, лексические новации, прослеживается взаимодействие автологического и металогического слова в лирических структурах «Тюремных сонетов» Ивана Франко.

Ключевые слова: сонет, автология, металогия, языковая индивидуальность, языковые средства, разговорные интонации, прозаизмы, лексические новации.

Ivanochko Anna. Poetic autology in Ivan Franko's «Prison sonnets». There are the main features of Franko's poetic autological in the article, writer explained the specificity orientation on prozayizmy, conversational tone, lexical innovations, traced interaction and autologous metalogous words in the lyrical structures «Prison Sonnets».

Key words: sonnet autological word, metalohiya, language personality, language tools, conversational tone, prozayizmy, lexical innovations.